

GESCHIEDENIS
VAN
DE GEMEENTEN

DER
PROVINCIE OOST-VLAANDEREN,

DOOR
Frans de Potter en Jan Broeckaert.

Eerste reeks. — Arrondissement Gent.

DERDE DEEL.

**Gaver, Gentbrugge, Gontrode, Gijzenzele, Gotten, Grammene,
Hansbeke, Heusden, Knesselare, St.-Martens-Laathem, Lan-
degem, Landskouder.**

GENT,
DRUKKERIJ C. ANNOOT-BRAECKMAN, KOORNMARKT.

1864-1870.

LANDEGEM.

I.

BESCHRIJVING VAN HET DORP. — Deze gemeente, op eenen afstand van 14 kilometers of 2 uren drie kwart van Gent, en een halfuur van de kantons hoofdplaats Nevele gelegen, grenst ten noorden aan Merendre, ten oosten aan Drongen, ten zuiden aan Vosselare, en ten westen aan Nevele en Hansbeke. Zij wordt van het noorden naar het zuiden door den steenweg van Zomergem naar Nevele, en van het noordoosten naar het noordwesten door den spoorweg van Gent naar Brugge doorsneden, en ligt, volgens het laatste tienjarig vertoog des koninkrijks, op 51° 5' 28'' poolshoogte en 1° 14' 18'' ten oosten der middaglijn van Parijs. Hare verhevenheid is 7^m32 boven de lage zee te Oostende.

Volgens SANDERUS had deze gemeente vroeger eene oppervlakte van 700 bunder, toen reeds meestal ruime en vlakke velden; het Landboek van 1728 geeft eene uitgestrektheid op van 648 bunder 791 roeden. Heden is zij 849 hectaren groot. Zij bevat de volgende wijken : *Heistendriesch*, *Wildendriesch*, *Kapelledriesch*, *Westhoek* en *Herenthoek*. Het *Gaderingboek* van 1780

vermeldt de wijken : *Westhoek, Vier Hekkens, Wilde, Heiste en Overdam.*

De grond van Landegem is doorgaans zeer vruchtbaar, doch licht. De uitgestrekte velden zijn zeer goed bebouwd, en leveren op de hoogten heerlijke oogsten. Op andere punten treft men een aantal weiden aan. Raadplegen wij de oude plaatsnamen, dan ziet men dat hier vroeger verscheidene dammen, bijgevolg vijvers, alsmede zandige plaatsen, geweest zijn⁽¹⁾. Nog in de tweede helft der vorige eeuw was de gemeente rijk aan drieschen. Op eene « figuratieve kaart » van deze plaatsen, die te Gent in het provinciaal archief bewaard wordt, vinden wij, behalve den reeds genoemden *Heisten-, Wilden- en Kapelledriesch*, den *Pouillen- en Varendriesch*. De *Wildendriesch*, aan het einde der Scheurstraat, komt er langwerpig, doch zeer onregelmatig van vorm, op voor; de *Heistendriesch*, de grootste, bevatte verscheidene vijvers; de *Varendriesch* lag er niet verre van, en bij den *Kapelledriesch*, zoo genoemd naar eene bidplaats, welke er te midden oprijst, stond eene met groote wallen omringde hofstede.

Ten jare 1170, de eerste maal dat deze gemeente bij name ten voorschijn komt, schreef men *Landerghem*; in 1130 *Landeghem*; in 1251 *Landerghem*; in 1248 *Landenghem*; in 1220 en 1350, eindelijk, *Landegem*, zooals nu. J. DE SMET vertaalt het woord door *landelijk verblijf*, hetgeen ons niet zeer aannemelijk voorkomt, daar wij niet gissen kunnen waarom het verblijf alhier

(1) Oude plaatsnamen :

1373. *Dam, Ten Wilden.*

1430. *Anenheyk, Cloosterland, Langhermeersch, Varendriesch, Westhove.*

1500. *Aeseldonck, Bedelf, ten Briele, Buusche, Cortemersch, hooge Heghe, Gheeraertsdijck, Holenslaghe, Bachten Meerschaerts, Mosgaverstrate, Vossem, Zantwech, Zeghers dam.*

1630. *Zwavellant, Meyerbroustrate, Vierde Meyerbroucaken, Gheeraerts Dycke meersch, Gyselhaut, Otmendreve, Smetssiede, Walsmersch, Westwostijne, Zeghersvelt.*

1700. *Capellendriesch, Hystendriesch, Pouillendriesch, Wildendriesch*
1773. *Heyste, Goene lijkweg.*

meer « landelijk » zou geacht geweest zijn dan op andere buitenplaatsen. Ons dunkt dat *Lande(n)gem* veeleer, zooals *Landskouter*, voortkomt van den mannelyken eigenaam *Landen*, en eenvoudig de *woning* of het *verblijf van Landen* beteekent.

Landegem wordt door de volgende beken en waterloopen besproeid :

De *Beek*, die van Vosselare komt, nabij den Wildendriesch in noordoostelijke richting naar Drongen vloeit, en een deel der grensscheiding van die gemeente vormt;

De *Kalene*, die van Nevele hierheen vloeit, en aan de zuidzijde de grens met deze gemeente uitmaakt; en

De *Vaart van Deinze naar Schipdonk*, die het vroegere *Vaar-deke* vervangt, Landegem van het zuiden naar het noorden in rechte lijn doorsnijdt, en onder den spoorweg van Gent naar Brugge stroomt. Op het kruisingspunt zijn de beide oevers door eene brug vereenigd, welke echter niet aan het openbaar gebruik overgeleverd is.

Vroeger had de *Kalene* vele overstromingen; uit eene oor-konde van het jaar 1438, medegedeeld in onze geschiedenis van Hansbeke, blijkt, dat te dien tijde deze rivier zeer verslijkt en vernauwd geworden was, waardoor het water uit het bed rees, en eene aanzienlijke schade aan de nabijliggende landen veroor-zaakte. Ter voorkoming van dit onheil werd door de schepenen van Gent de uitdieping en verbreeding der *Kalene* bevolen, en dit werk op de kosten der aangelande grondbezitters uitgevoerd.

Eene visscherij, vanouds *Muusdale* geheeten, op eene uitge-strektheid van 6 a 700 roeden, te beginnen aan Landegembrug, werd in vroeger tijd als leen uitgegeven.

De eenige groote nijverheid, welke hier vroeger naast den landbouw bloeide, was de linnenweverij. In de XVIIIe eeuw waren er te Landegem niet min dan 172 getouwen, en in 1846, 224. Op dit laatste tijdstip, bij het uitbreken der groote nijverheidscrisis, waren er slechts 75 werkzaam.

Het landbouwbedrijf was, volgens de officiële statistiek van 1846, volgenderwijze verdeeld : 94 hectaren 63 aren tarwe ;

200 h. 65 a. rogge; 15 h. 65 a. gerst; 44 h. 99 a. haver; 17 h. 25 a. boekweit; 2 h. 15 a. koolzaad; 41 h. 70 a. vlas; 1 h. 98 a. beetwortels; 12 h. 37 a. wortelen; 77 h. 80 a. aardappelen; 55 h. 72 a. klaver. Er waren 69 hectaren 67 aren meersch en weiden; 48 h. 47 a. boomgaarden; 8 h. 55 a. tuinen; 10 h. 5 ar. bosch. Men telde er 85 paarden en veulens; 521 koppen hoornvee; 122 kalveren; 155 woldieren; 528 verken en biggen; 19 geiten; en ter vette: 152 stuks hoornvee, 5 kalvers en 240 verken. Twaalf koeien werden als lastdieren gebruikt. De landen golden, in 1830, 2900 fr. in de verkooping, en 60 frank, bij verpachting, per hectare; in 1846 was de verkoopwaarde tot 4080, en de pacht prijs tot 75 frank per hectare gestegen.

Er waren op het gemelde tijdstip 69 mannelijke en 54 vrouwelijke dienstboden; de mannelijke veldarbeiders trokken een dagloon van 75 centimen, de vrouwelijke 36 centimen, boven de voeding.

Uit een onderzoek, omtrent het jaar 1750 over het lichten der aardappeltiende geheven, blijkt, naar de daarbij te schrift gestelde verklaring van eenen ouderling dezer gemeente, dat de eerste aardappelen er in het begin der XVIIIe eeuw geplant werden.

De eerste maal dat wij melding gemaakt vinden van de molens te Landegem, is in 1567: op dit tijdstip werd er een oliemolen opgericht, onder beding dat de gebruiker jaarlijks den heer van Nevele, als leenroerigen eigenaar der plaats, vier stoo pen olie, of twee schellingen parisis voor elken stoop, opbrengen zou. De graanmolens, die vermoedelijk toen reeds lang bestonden, werden in 1579 voor de som van 51 pond groote verpacht. In de rekening over de heerlijkheid van Nevele, van het jaar 1584, vinden wij nopens den wind- en paardemolen te Landegem de volgende aantekening: « Angaende de windmuelen ende « peerdemuelen van Landeghem, voors. tghestaen van Nevele, « aldaer heml. de prochiaenen wat bescranst hadden, die es « verpacht gheweest voor het jaer 1585 voor xxxv p. x s. gr.,

« nemaer alsoe de selve muelene corts naer de verpachtinghe
« afghebrant zyn, daerby zy groote schade gheleden hebben zo
« inde melioriteyt van der zelve muelene als van tverlies van
« haere zeylen, zoe en es hieraf niet ontfaen..... »

In 1659 bedroeg de pacht prijs der twee molens de som van 77 pond 15 schellingen 6 grooten. De pachter van den banaalmolen moest in 1785 twee zakken roggemeel en 5 pond 's jaars aan den heer van Nevele opbrengen.

De tegenwoordige nijverheden der gemeente Landegem, die op 1 Januari 1867 eene bevolking van 1789 zielen had⁽¹⁾, bepaalt zich hoofdzakelijk tot twee graanmolens, eenen oliemolen, eene suikerijfabriek en eene brouwerij. Sedert eenige jaren wordt hier ook omtrent het einde van den zomer een aanzienlijke handel in fruit gedreven, en worden er uit de standplaats der spoorbaan dagelijks groote hoeveelheden fruit, vooral appelen, in korven gepakt, naar Oostende vervoerd, om vandaar op stoomschepen naar Engeland overgebracht te worden.

Er zijn te Landegem maar twee kasteelen; het eene toebehoorende aan den heer Vermeulen-Dons, thans bewoond door den heer Waedemon-De Leu; het andere aan mevrouw Van Hoobroeck van Ten Hulle.

Het archief der gemeente is zeer arm; wij hebben er slechts een *Gaderingboek* van 1780, een *Landboek* van 1728, en de registers van den burgerlijken stand, te beginnen van het jaar 1645, aangetroffen.

De kermis van Landegem wordt gevierd den derden Zondag van September.

(1) In 1801 beliep de bevolking tot 1778 zielen, waaronder 114 behoeftigen.

II.

HEERLIJKHEID. — Het is zeer waarschijnlijk, dat deze gemeente nooit eene afzonderlijke heerlijkheid heeft uitgemaakt. De verschillende leden van het oudadellijk geslacht van *Landegem*, die in vroege middeleeuwsche charters genoemd worden, behoorden, naar het ons toeschijnt, tot het land van Aalst, bepaaldelijk tot de gemeente Oordegem, alwaar eene heerlijkheid van dienzelfden naam ingesloten was.

Een groot deel van Landegem behoorde aan den heer van Nevele; bovendien waren hier enclavementen der heerlijkheden van *Vinderhoute*, *Merendre*, *Barelvelde* (Drongen,) *Mere* (Vosselare,) *ten Heule*, enz., die meest alle door eene bijzondere wet met baljuw, schepenen en griffier bediend werden. *Barelvelde*, ook *het Vlaandersche* geheeten, behoorde den Vorst des lands (1), en werd in 1672 door Catharina Wynckelmans, dochter van Pieter, als gift aan Willem-Frans Schoorman, zoon van Karel, opgedragen. De heerlijkheid bestrekte zich ook in Drongen en Mariakerke, en had eenen meier, die met de schepenen van Landegem wet en recht uitoefende, zooals pandingen, schattingen, gouwgedingen, rivier- en straatbezoek, enz. De meier mocht boeten tot 2 schellingen parisis en tol ontvangen (2).

Er waren in deze gemeente verscheidene belangrijke leengoederen, onder welke wij als het voornaamste aanduiden *het goede Landegem*, dat zich tot in Nevele en Vosselare bestrekte, en in 1416 het eigendom was van Margareta van der Elst, echtgenoot van Thomas sCoren, die het geërfd had van haren eersten man, Jacob den Wulfsagher. Te dien tijde werd het

(1) Zie onze monographie der gemeente *Drongen*, bl. 36.

(2) Papieren van den Ouden-Burcht, *Recht. Stand*, n° 27, n° 39. — Prov. Arch.

verpacht voor de som van 4 pond 5 schellingen groote 's jaars⁽¹⁾. Eene kaart van dit heerlijk goed, in 1650 opgemaakt door den landmeter J. Bale, voor de Aalmoezenij van St.-Baafs, te Gent, aan welke het toenmaals behoorde, kent er eene uitgestrektheid aan toe van 52 Gentsche bunder 66 roeden, en bepaalt het, voor het in Landegem liggende deel, ten zuidoosten aan de Doomanstraat, ten noordwesten aan de Hout- en Westhoekstraat, en ten noordoosten aan de Landegem- en Akkerstraat. Bij het pachtgoed was eene omwalde motte en een groote vijver; de huizingen waren met hooge trapgevels, en schoone, lange dreven liepen van het goed uit.

Het *goed ter Varent*, 19 bunder 2 gemeten groot, aan beide zijden der kerk van Landegem, was een leen van de heerlijkheid van Vinderhoute, en waartoe, onder andere, eene kleine tiende in Lovendegem, ten Boomgaarde, benevens eene kleine rent, jaarlijks door de abdij van Drongen te betalen, en het recht van gemaal, op den molen genaamd *te Steeninge*, behoorde. In 1451 was zekere Joost Veste er leenhouder van, en werd het voor de som van 11 pond 8 schellingen groote verpacht⁽²⁾. In 1555 behoorde het goed ter Varent aan Jan Heyman, en daarna aan Cornelis Heyman. Latere eigenaren zijn ons niet bekend.

Het *goed ten Briele*, een van de voorzeide heerlijkheid van Barelvelde afhangend leen, en groot 1 bunder, behoorde in 1550 aan Anna van Renterghem, en werd in 1679 door Willem van Hove aan Lodewijk Billemont, heer van Klaarmeersch, verkocht.

Het *leen te Azeldonk*, in de Mergaverstraat, had eene oppervlakte van 4 bunder en half land, en behoorde in de tweede

(1) « Kenlic zy etc., dat Jan van Huusse ende joncf. Clare sWulfslaghers haer sellefs wijf wesende, commen sijn voer scepenen, etc., kenden ende lijdten dat zy bi zekeren voorwaerden hebben ghenomen in pachte ende hueringhe jeghen Thomase sCoren ende juf. Mergriete van der Helst, sinen wetteliken wive, al der vors. joncf. Mergriete recht van bilevinghen die so ter causen van Jacoppe den Wulfslagher haren man was houdende es int *goet te Landeghem* in dlant van Nevele..... omme iv p. v sch. gr. tsiaers. »

(Jaarregister 1416-18, bl. 50v.).

(2) *Jaarregister van Gent*, 1451, bl. 57.

helst der XVIe eeuw aan den beruchten Michiel Dolens, en aan Michielken Dolens (vermoedelijk zijn zoon,) die tijdens de beeldstormerij te Gent en omliggende dorpen eene groote rol speelde, en dien wij in onze geschiedenis der gemeente Drongen als verkooper van de schoone abdij aldaar hebben ontmoet. Zijn goed te Azeldonk, in Landegem, werd, uit hoofde van zijne staatkundige misdrijven, door den Koning aangeslagen, en den 29 April 1591, voor de som van 45 pond groote, verkocht aan Margareta Peterius, weduwe van Lieven Snouck, raadsheer des Konings en bediende der domeinen en finantiën (1). Te dien tijde werd het verpacht voor 1 pond 10 schellingen groote 's jaars.

Bescheeden van de XVIIe eeuw maken ook melding van het *goed ter Vier Linden*.

De tienden van Landegem werden gelicht door den prelaat der abdij van Drongen en door de kerk. De zoogenaamde *groote tiende* bracht in 1587 de som van 12 pond groote, de *Renterghemstiende* de som van 6 pond groote op.

Burgemeesters van Landegem (2).

Joost de Meyere	1658
Herman van der Venne	1650
Daneel Poelman.	1680
.	. .
Jan van der Venne	1719
.	. .
Pieter Sierens	1749
De Loof	17**
Marten de Meyer	17**

(1) *Acten, decreten en sententiën, 1590-1592* N° 61. — Arch. van den Raad van Vlaanderen.

(2) Zie, voor de lijst der baljuws, die der heerlijkheid van Nevele.

.	
L.-A. Verhije	1800
J.-Aug. Verhije	1818
J.-K. Minne	1824
Frans van Nevel	1830
K.-A. van der Vennet	1847
J.-F. van Wassenhove	1848
C. Herteleir	1853
P. Martens	1861, 1867
Fr. de Paepe	1864

III.

GESCHIEDENIS. — Er zijn slechts weinig historische feiten van belang voor Landegem aan te stippen. In de geschiedenis van Nevele zien wij, dat het legerkorps der Gentenaren, in die gemeente den 25 Mei 1452 door de troepen van den Hertog van Burgondië aangevallen, na eene eerste worsteling naar Landegem wijken moesten, echter niet zonder zich het aanzienlijke voordeel te kunnen verzekeren, den aftocht in volkomene orde, en eerst dan uit te voeren, nadat zij der Nevelsche bevolking tijd en gelegenheid gegeven had om zich eveneens te Landegem te beveiligen. In deze gemeente angekommen, deed de Gentsche hoofdman, Jan van Melle, er de noodklok kleppen, opdat al de weerbare mannen zijn legerkorps versterken zouden. Met die van Landegem en eenige naburige gemeenten weldra vermeerderd, rukten de gemeentestrijders met nieuwen moed naar Nevele terug, waar zij de in de stad verspreide, aan 't plunderen zijnde hertoglijke benden onverschrokken aanvielen, en na een hardnekkig en bloedig gevecht versloegen.

De godsdienstige hervorming in de XVIe eeuw vond ook te Landegem weerklank. Een zeker getal ingezetenen scheurden

zich van de moederkerk af en namen de nieuwe leer aan; de protestantsche kerk van Landegem behoorde tot de classis van Gent, en bestond zoo lang als te Gent het roer der staatszaken in handen der Geuzen was. Nadien begaven zich de afgevallenen dezer gemeente, met die van eenige aanpalende plaatsen, naar den Biezenpolder, bij Aardenburg, om er hunnen ceredienst uit te oefenen en andere vergaderingen te houden, hetgeen, volgens een van regeeringswege ingesteld onderzoek, nog ten jare 1629 geschiedde⁽¹⁾.

Gedurende de oorlogen, die in de tweede helft der XVIIe en in het begin der XVIIIe eeuw in Vlaanderen tegen de Franschen werden volgehouden, had Landegem veel te verduren. De soldaten van den generaal De Crequi, in de maand Mei 1668 te Bellem en Hansbeke gekampeerd, richtten in deze gemeente voor ruim 418 gulden schade aan, zoo door verwoesting van woonplaatsen als van veldvruchten, en persten de ingezetenen, onder voorwendsel van vrijgeleide en beveiliging, groote sommen gelds af. Ten jare 1683 leverde Landegem aan de Franschen, in hun kamp te Harelbeke, voor 8963 gulden aan graan, vee, voeder, enz., en betaalde de gemeente het jaar nadien, onder andere aan de kastelnij van den Ouden-Burcht, eene som van 6879 gulden, onverminderd hetgeen zij voor vee, voeder, enz. had moeten leveren. Den 14 Januari 1691 kreeg de gemeente een nieuw bezoek van de Franschen, onder bevel van den markies de Boufflers: huizen en schuren werden geplunderd en in brand gestoken, het landvolk mishandeld, en de veldvruchten verwoest. Den 1 October van hetzelfde jaar onderstond zij eene dergelijke ramp, die ditmaal nog verzaamd was door eene aanzienlijke krijgsschatting. In 1708 bedroeg het verlies in de gemeente niet minder dan 8027 pond groote. Tot omtrent het midden des jaars 1709 werd gansch dit gewest door kampement, doortrekking of uitval der oorlogende partijen zwaar geteisterd.

(1) Zie onze geschiedenis der gemeenten *Evergem*, *Nevele*, *Lovendegem* en *Waarschoot*.

Het landvolk vluchtte herhaaldelijk met vee en meubelen naar de stad, de schuren vol graan en andere veldgewassen ten buit latende aan de hongerige soldaten, die deze in de steden te hunnen voordeele deden verkoopen, somwijlen door de landbouwers zelve, aan wie ze toe behoorden..... De arme Vlaamsche boer moest dit alles gelaten, zonder morren aanzien, en werd door de officieren van het vijandlijke leger veelmaals naar de stad gezonden, om versch vleesch, wijn, wittebrood, oranjeappelen en andere lekkernijen te halen, waarmede zij zich op zijn hof des nachts te goed deden, terwijl de ongelukkige in de schuur over de ellenden van lot en tijd lag te zuchten. En gebeurde het aleens, dat zijn geduld ten einde was, en een weerbarstig woord zijnen lippen ontsnapte, de overmoedige soldaat wachtte niet, hem zijn « neen ! » bloedig betaald te zetten. Een eventijdig kroniekschrijver van Gent, JUSTUS BILLET, zegt in een zijner *Polityeboeken*, dat men den weigerigen landman « *de clippelcourante* deed dansen, » gelukkig nog, zoo hij zijne opwelling van vrijheidszucht en moed niet met den dood bezuren moest !

Na dit rouw- en rampvol tijdvak, dat voor de ontwikkeling van Vlaanderens voorspoed maar te lang duurde, genoot de gemeente tot aan de staatkundige beroeringen van het einde der vorige eeuw eene heilzame rust. In de Patriottenbeweging van 1790, namelijk, bleef Landegem niet ten achter, maar richtte een vrijwilligerskorps op, en zamelde gelden in om de omwenteling te ondersteunen.

IV.

KERK VAN LANDEGEM. — De oudste vermelding dezer kerk klimt op tot het jaar 1087, op welk tijdstip zij door graaf Robrecht den Jonge, met de kerken van Vosselare en Ruiselode, en al de tienden en offeranden der genoemde plaatsen, aan de

abdij van Drongen werd afgestaan (1). De paus Innocentius II bevestigde die bezitting in 1140, en graaf Dirk van den Elzas in 1143. In eene charter van 1147, ter gunste van het voormeld sticht, wordt de kerk van Landegem mede opgenoemd.

De kerk was herbouwd in 1121, en werd den 15 Maart van dit jaar door Lambrecht, bisschop van Doornik, gewijd, en onder de bescherming der heilige martelaren *Livinus*, *Blasius* en *Margareta* gesteld (2).

De kerk is zeer groot; zij bevat drie beuken en eenen kruis-

(1) « Ego Robertus, marchio Flandriae, filius Roberti marchionis, cognomento Frisonis, Spiritus Sancti gratia illuminante atque exhortante commonitus, ut in exordio principatus nostri, quae Dei sunt, primum quae-
rerem, ut ea quae mundi sunt, divina gratia mihi adderentur : cum eccle-
siam Christi, quae est Truncinis, in honore B. Mariae fundatam, ab exordio
fundamenti sui in manu antecessorum meorum, atque ita in mea sine ullo
respectu vel potestate episcopi reperissem, animadvertens non recte legiti-
mum esse ut seculari potestate sine clericali capite ecclesia dispensaretur,
ecclesiasticis personis interpellantibus, ac principibus potestati nostrae faven-
tibus, ab omni potestate nostra et subditorum nostrorum et posterorum
nostrorum et subditorum illorum, liberam et absolutam feci, condonans in
perpetuum quicquid comitatus et advocacionis et redditus, ex more anteces-
sorum meorum in rebus vel possessionibus praefatae ecclesiae habebam, nihil
juris vel potestatis in ea absque ulla contradictione mihi reservans, nisi hoc
tantum ut ego et posteri mei praeposituram daremus, et episcopus Novio-
mensis curam animarum det, cui marchio Flandriae praeposituram dabit et
ut nulla ambiguitas esset in posterum, subscripsimus res ecclesiae.

« Omnis decimatio novae terrae et veteris totius parochiae Trunchinensis,
cum omnibus suis qualibuscumque oblationibus; similiter omnis decimatio
novae terrae et veteris totius parochiae *Landenghemensis* ecclesiae, cum om-
nibus suis oblationibus, et bodium Ruslensis parochiae novae et veteris terrae
et juxta eandem ecclesiam propria mansio fratrum ad congregandam anno-
nam. Insuper terra cujus modo quisque fratrum suam tenet particulam, et
thelonearia, servitia in nativitate B. Mariae et census de familia S. Mariae
praefatae ecclesiae : haec autem sunt pertinentia ad praeposituram de supra-
dictis, Furslariensis ecclesia cum omnibus novae terrae et veteris, cum
oblationibus suis, et mansum terrae et decimatio de *Hasleth* et advocatio de
familia S. Mariae praeter censum, qui est fratrum.

« Ut autem in perpetuum maneret ratum et inviolatum, hoc nostrum
statutum, testes idoneos adhibuimus.....

« Actum in Ecclesia Hislensi xi Julii anno Dominicae Incarnationis
M.LXXXVII. »
(*Ord. Praen. Annal.* II, col. DCII.).

(2) *Descriptio de origine conventus postea abbatae Trunchiniensis*, (*DE SMET*,
Corpus chronicorum Flandriae I, 602.)

beuk. Het rond abside, dat het koor omgeeft, en tot doorgang daarachter dient, is zeer oud, en gebouwd in *opus incertum*, of ongekapte veldsteen (moëllons). De kruisbeuk en de muur van den linkerbeuk zijn uit dergelijke bouwstoffen samengesteld. Dit gedeelte van den bouw schijnt zijn oorspronkelijk karakter te hebben behouden en tot het Romaansche tijdvak te behooren. In den noorderpuntgevel ziet men de sporen van een groot spitsbogig venster der XIVe eeuw; in den zuiderpuntgevel was er boven het spitsbogig venster een ander van minderen omvang. Beide zijn niet zoo oud als dat in den noorderpuntgevel. Het spitsbogig venster boven de poort is ook ouder dan de vensters der beuken.

De toren, die boven den kruisbeuk oprijst, is aan zijne basis vierkant, en bekroond met eene lange, zwierige achthoekige spits. Eenige deelen van den toren zouden tot den oorspronkelijken bouw kunnen behooren.

Binnen de kerk heerscht volop de slechte kunstsmaak. De pilaren zijn rond gemaakt geworden, en de bogen hebben geen karakter meer. Het volronde gewelf schijnt tot de XVIIIe eeuw te behooren, in welk tijdvak, zoo het schijnt, der kerk veel van hare oorspronkelijkheid ontnomen werd.

Het koor is niet diep genoeg. Aan weerszijden van het abside heeft men in 1855 een vormloos gebouw gemaakt, die beide tot sacristij dienen.

Er zijn drie altaren. Het hoofdaltaar, toegewijd aan St. Blasius, is versierd met eene schilderij van eenige verdienste, die ongelukkiglijk in de handen van eenen onbehendigen « hersteller » gekomen is. Het is eene kopie naar JASPAR DE CRAEYER, verbeeldende den *marteldood van St. Blasius*, en waarop men, onderaan, een wapenschild ziet met de leus : *Grandis restat via*. Zij werd geschilderd door THEODOR MONTEAU (1).

(1) « Item betaelt Theodoor Monteau, voor de schildery van den hooghen autaar ende voor de vaenen te schilderen, de somme van vii p. xiii s. iv gr. »

(Kerkekeningen van 1651).

De zijaltaren, toegewijd aan O. L. Vrouw en de H. Margareta, zijn tamelijk goed van schikking, maar gebrekkig van uitvoering; zij zijn versierd met de beelden der *H. Maagd*, van *St. Jan-Baptist* en de *H. Margareta*, alle in geschilderd hout. JASPAR HERREBAUTS, van Gent, vervaardigde in 1651 een houten Lieve-Vrouwebeeld voor de kerk, waarvoor hem de som van 5 pond 3 schellingen 4 grooten werd betaald⁽¹⁾.

In 1867 werd er, ter vervanging der oude communiebank, die geene waarde bezat, eene nieuwe geplaatst in gebeeldhouwd eikenhout, vervaardigd door DELANNIER, van Gent.

Er zijn twee biechtstoelen; een dezer heeft niet veel te beduiden, doch de andere is versierd met fraai snijwerk en een medaillon, verbeeldende de *H. Maria-Magdalena*; deze laatste biechtstoel staat in het midden van een uitmuntend gebeiteld houten muurbekleedsel, hetwelk dit gedeelte des kruisbeuks verfraait, en dagteekent van 1758.

De predikstoel, van welke men slechts de kuip en het deksel ziet, is mede niet onverdienstelijk. Het medaillon verbeeldt *Christus, op den schoot zijner Moeder*.

De orgelkas, die van een klooster voortkomt, misschien uit de abdij van Drongen, is voorzien van schoone gebeeldhouwde versierselen, en draagt het jaartal 1625.

De statieën van den kruisweg hebben weinig waarde. Rond de kerk hangen acht schilderijen, waarvan er twee vervaardigd zijn door den heer VERMEULEN-DONS, die te Landegem zijn lustgoed heeft; zij verbeelden : *de begrafenis van Christus* en eene *H. Familie*. De andere tafereelen, die onder kunstbetrek geene groote waarde bezitten, stellen voor : *O. L. Vr. Boodschap*, *de Bezoeking*, *de Trouw van Maria*, *de Vlucht naar Egypte*, *Jezus onder de leeraren*, *de Presentatie* en *O. L. Vrouw Hemelvaart*.

(1) « Item betaelt an Jaspar Herrebauts voor het maecken van Onse Lieve Vrouwe belt, de somme van v p. iii s. iv gr. » (*Kerkrekeningen van 1651.*)

« Item betaelt aen Bauwen Roobier voor schipvracht van Onse Lieve Vrouwenbelt te brenghen van Gent tot Landeghem, de somme van x gr. »
(*Idem.*)

In de XVIe eeuw was de kerk versierd met geschilderde glasvensters. De beeldstormers vierden ook te Landegem hunne redelooze woede op het kerkgebouw bot, en vernietigden de schoone ramen. Eerst ten jare 1647 zien wij herstellen, wat door de Wandalen der XVIe eeuw verwoest was geworden. AMAND DE HIER, te Gent, leverde op dat tijdstip een nieuw paneel, en deed nog andere herstellingen aan de vensters, namelijk in het St.-Margaretakoor en boven de groote ingangdeur (1).

De herstellingen aan de vensters van 1666 tot 1681 werden verricht door JAN BOSSUYT.

In de sacristij bewondert men een kerkgewaad (kazuifel en *velum*), in rood fluweel, waarvan het kruis zeer prachtig in verguld zilverdraad is gewrocht. Het velum vooral is rijk van teekening; spijtig, voorwaar, dat het ornament versleten is. Het behoort tot de XVIIe eeuw.

Er is ook eene zeer oude remonstrantie.

Buiten de kerk ziet men de overblijfselen van fraaie gedraaide kolommen, in geaderd bruin marmer, gebruikt in het gebouw van den beerput....

De ingangdeur is van de XVIIIe eeuw.

Ten jare 1666 was de toren voorzien van drie klokken. Eene dezer werd hergoten in 1693 door Nicolaas en Huibrecht Chaboteau, van Gent (2). Thans hangt in den toren slechts ééne klok,

(1) « Item betaelt aen Amant de Heur, over het maecken ende leveren van een geheel pannel in de gelase veynsters deser kerke, hetwelck gebroken was door de Geuzen, vi s. iv gr. *(Kerkrekeningen van 1647.)*

« Item betaelt aen Amandt de Hier, ghelassenmaecker tot Gendt, over seker reparatie ghedaen aen de ghelassen veinster van St. Margrieten choor, de somme van x sch. gr.

« Item betaelt aen den voors. Amandt de Hier, over het maecken ende leveren van de cyndelghelasveinster deser kerke, de somme van drye ponden seshien schell. acht grooten. » *(Idem.)*

(2) « Item verteert in de *Halve Maene*, tot Ghendt, by den doender, clockgieters, voerman der voors. clocke en Daniel Goethals, hebbende gheholpen de clocke laeden, de somme van xiii s gr.

« Item betaelt den xii July 1693 an de clockgieters op minderynghe van tghene hemlieden belooft was voor het gieten ende leveren van de clocke, de somme van neghen ponden groote. » *(Kerkrekening van 1693.)*

gegoten door Adriaen-F. Wierinck, in 1806, en het volgende opschrift dragende :

EX DONO PAROCHIE DE LANDEGEM BENEDICTA EST HAC
CAMPANA IN HONOREM SANCTI BLASII. D. N. O. PASTORE
PETRO DE BOCK PETENTIBUS H.-F. VAN HOOBROUCK
TEN HULLE, M.-T.-A. D'HONS. ADRIAEN F. WIERINCK
HEEFT MY GEGOTEN IN LANDEGEM, ANNO 1806.

Nopens de voormalige kerkgebruiken hebben wij in de oude rekeningen eenige bijzonderheden ontmoet, welke verdienen hier aangestipt te worden.

Op den feestdag van den kerkpatroon, St. Blasius, werd in de vorige eeuwen veel boter, vlas, eieren, worsten, enz., opgeofferd, en op het feest van Ste Margareta werden aan het altaar dier beschermheilige ook talrijke offeranden nedergelegd. De kerk had tamelijk groote inkomsten voor « lijfkoeken en wijn, » die te Paschen den communicanten werd uitgereikt. De maagdekens, die in 1658 den ommevang op H.-Sacramentsdag vereerden, ontvingen daarvoor van de kerk wittebrood en bier⁽¹⁾. In 1651 bestond die gift in koeken⁽²⁾.

Gedurende langen tijd, reeds in de tweede helft der XVIIe eeuw, werd de vroegmis gelezen door paters der abdij van Drongen.

Het kerkarchief behelst, onder andere, rekeningen van de XVIIe en XVIIIe eeuw; een *Register van de guldebroeders van 't gulde van d'heyliche maeght ende moeder Godts Maria, inghestelt anno 1707, vierden december*, inhoudende de statuten en besluitselen dier broederschap, en eene naamlijst der leden

(1) « Item betaelt aen Jan van de Walle, over wittebroot, ghegheven aen de maagdekens, hebbende vereert de processie op heylich Sacramentsdach int jaer 1658, mitsgaders voor bier bij dezelve maeghdekens ghedroncken, de somme van iv s xi gr. »

(Kerkrekeningen.)

(2) « Item betaelt aen Jan van de Walle voor coucken, ghedistribueert aen de kinderen, die op H. Sacramensdach den ommeganck vereert hadden, iii s. ii gr. »

(Item van 1651.)

van de aartsbroederschap van den H. Rozenkrans (1750); voorts processtukken, begiftigingsakten, enz., enz.

In 1330 betaalde de kerk van Landegem, als tweejaarlijksche tiende, de som van 20 pond aan den Koning van Frankrijk.

De competentie van den pastoor dezer parochie bestond, volgens het register, getiteld : *Lasten der abdije van Dronghen*, van den jare 1689, en berustende in het provinciaal archief te Gent, uit de vlas- en vleeschtiende, eene partij meersch aan de beek, en eene andere bij den Dam, twee deelen van 200 roeden lands, en de tiende op *Holicot-kouter* « tot wedersegghen, » ten beloope van 20 pond groote 's jaars. Bovendien trok de pastoor van den abt van Drongen, wien het patronaat toekwam, jaarlijks de som van 10 pond groote, (30 Vlaamsche ponden ten tijde van De CASTILLON). Hij genoot ook de offers, en bewoonde een onbelast huis.

De onderpastoor, dien wij reeds in den beginne der XVIIe eeuw ontmoeten, verkreeg zijn honorarium van den voormelden prelaat. De koster had van de ingezetenen, die een paard hielden, ieder jaar een brood, en trok van den abt van Drongen 6 pond 13 schellingen 4 grooten; 40 gulden in den beginne der XVIIIe eeuw. Op laatstgemeld tijdstip waren er te Landegem 700 communicanten.

De pastorij werd herbouwd in 1856.

De bidplaats op den *Kapelledriesch*, die zeer oud moet zijn, dient tegenwoordig nog enkel bij godsdienstige ommegangen tot rustaltaar en om er de zegening te geven.

Naar de kapel van *Onze Lieve Vrouw van Zeven Weeën* was vroeger eene groote begankenis. Waarschijnlijk hebben hier weleer wonderbare genezingen plaats gehad, want gebrekkelijke lieden hingen er hunne krukken op. Volgens overlevering werd hier vroeger mis gelezen.

Aan het einde des dorps hangt een Christusbeeld, dat men heden noemt : *Onze Lieve Heer met het Schortje*, naar den doek, waarmede het omhangen is. Daarbij stond eertijds een lindeboom, die talrijke *ex-voto* droeg en van de godsvrucht der bezoekers getuigde.

Ten jare 1867 werd er op het einde der Kerkstraat eene nieuwe Sinte-Annakapel in Gothischen stijl gebouwd.

De grafschriften werden hier in 1850 door VAN HOOREBEKE verzameld. Wij hebben er geene aangetroffen, die wij noodig achten hier weer te geven.

Pastors van Landegem (1).

Gerolf Borluut	1585
Antoon Hoste	1604
Joost van de Putte	1625
Jacob Jacobi	1645
Thomas de Wolf.	1663
Willem du Mollin	1682
Boudewijn de Dobbele.	1689
Milo van der Stelt	1707
Jacob Wijme.	1730
Gerolf van Bockstale	1750
Fr.-Gisleen van Loo.	1760
Willem Jodogne	1783
J.-Bernaard Dumortier	1790
Gijsbrecht Neyt.	179*
P.-A. de Bock	1803
F. de Smet	1850

V.

MAATSCHAPPIJEN. — *Oud Gilde.* — In den aanvang der XVIe eeuw bestond er te Landegem een genootschap van Rederijkers, van hetwelk ons slechts één feit bekend is, dat, als

(1) De kerk van Landegem werd bediend door monniken der abdij van Drongen, tot aan de afschaffing van dit sticht.

zedentrek van dien tijd, alleszins melding verdient. Ten jare 1513, namelijk, begaven de Landegemsche spelers zich naar Deinze, om met hunne « gesellen van de conste » het Vastenavondfeest te vieren. Daar kwamen, zoo leest men in de rekeningen van genoemde stad, « de goede mannen ende jonghe « ghesellen van Landeghem, de welcke ghenouchte bedreven « met te dansen over ten werdt (*heen en weer*,) ende andere ghe- « nouchte ter eeren van der stede. » De poetsenmakers werden door het stedelijk magistraat, uit erkentenis, met eenen Philipsgulden beloond.

VI.

ALoud VOLKSgebruik. — *Spinstersfeest*. — Zoolang de linnenweverij in Landegem bloeide, schijnt hier jaarlijks door de spinsters een zonderling feest te zijn gevierd geworden. Op eenen bepaalden dag werd onder de werksters een prijskamp ingericht, en eene belooning toegewezen aan diegene van haar, wier billen en braaien meest gebrand waren; want men onderstelde, dat de beenen van haar, die het meest in den winter gesponnen had, meest gebrand moesten zijn, daar zij het langst nedergezeten en zich meest bediend had van den traditionneelen vuurpot, dien onze boerinnen, en vroeger ook de werkvrouwen in de steden, tot het verwarmen hunner voeten gebruikten. Wij hoeven niet te zeggen, dat dit feest verre was van betamelijk te zijn (1).

Zeer waarschijnlijk werd deze wedstrijd ook op andere plaatsen van Vlaanderen ingericht.

(1) JULES HUYTTENS, *Etud. sur les mœurs, les superstitions et le langage de nos ancêtres (les Ménapiens)*.